

שאהבתי, והוא שאל אותי אם אני רוצה לשכב איתו על קבר אבי. רציתי לשכב איתו, ואולי כך הייתי מחזירה את אבי לחיים..."

הסיפור אבק בכראמה גם הוא מצבה: מצבה לכפר הערבי ששכן לצידה של המושבה: "בכראמה קרסו בתי-החומר ונהפכו לאבק אדמדם. במידבר עלתה צהנתם של המתים, ושרה אהרונסון כי שימלה לבנה רכופה לצווארה לא ליטפה את פניהם..." המוות וההרס של הכפר השכן מולידים גם את קללת מותה של המושבה.

בושם מתארת את המוות של סבתה ואמה, ואת המוות של המספרת, שבא בייסורים כמעט-נוצריים: "היינו שלוש נשים, ודתי-האהבה שבחרנו בה בגדה בנו כאישי-קריות. היינו שלוש נשים, וכל אחת מאיתנו נשאה את הצלב בויהידולר רוצה... היינו שלוש נשים ובחרנו בדת נקלה וכוזבת..."

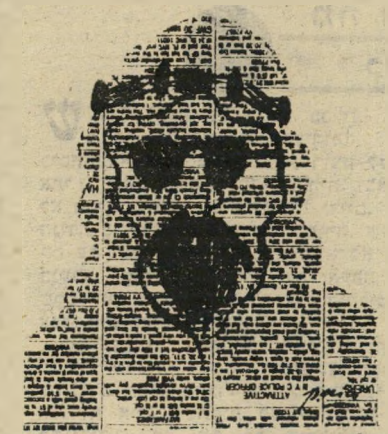
החר השלישי הוא בבחינת הפתעת השנה בספרות הישראלית. הוא ספר מעור לה ומעודן, שבו נשזרו יכולת ביטוי מעולה ואמת מדהימה. זה קובץ סיפורים שהוא סיפור אחד, על גוויעה של מרכיב חיוני בארץ-ישראל: סיפור של האהבה המוליכה אל המוות. סיפור גוויעתו של דוריקוס בן עמים ואנשים. זה סיפור שמכו סותם את הפריצה ואת החלל-אותם הותיר ס. יזרחי, יליד המושבה, שדילג על עולם-המושבות והעדיף לשעבד את כתיבתו לארץ-ישראל-העובדת.

מסך החול

חד-מימדיות

אדוארד סעיד, פרופסור לספרות אנגלית באוניברסיטת קולומביה, יליד ירושלים, מפליטי 1948, חבר המועצה הלאומית הפלסטינית, החליט לנושג לי זמן-מה את עיסוקיו בחקר יצירותיו של ג'וזף קונראד, ולעזור בעטו לאחיו הפלסטינים.

התוצאה: ספר שראה אור בימים אלה בתירגום לעברית, תחת הכותרת שאלת פלסטין. שבו מוליד סעיד את קוראיו דרך מבוכים של כרוניולוגיה חד-צדדית ותדמימדות של תולדות הסיכסוך הישראלי-פלסטיני. בדומה לפירסומים באנגר לית, אותם פירסמו אנשי מצפן בשנות השישים והשבעים, כל העובדות בספרו של סעיד נכונות, אך בדומה לכל ספר-

תדמימ פלסטינית
מיקשה של רדידות

תעמולה, יהא אשר יהא. הרי שהעובדות מונחות בהקשרים לא נכונים, תוך התעל-מות מסידרה של אמיתות היסטוריות. ראייתו של סעיד את הערבה... של הפלסטינים כמקבילה לגלות היהודית, היא כבר הסטה של כמה מנושאי הספר מציר האמת וההגיונות. סעיד אטום לחלוטין להבנת הגלות של היהודים במזרח-אירופה. הבנתו את הגורמים לעליות השונות

* אדוארד סעיד — שאלת פלסטין; מבוא: יגאל תומרקין; עברית: רותית לנטין ויהלי עמית; הוצאת מפרש, 288 עמודים (כריכה רכה).
** כינוי פלסטיני ל"גלות".

לארץ-ישראל, מרובה בה החסר על ה-קיים. גם התייחסותו לגורמים יהודיים המוכנים לתת-פעולה עם הפלסטינים. מהווה מייצג נאמן לראייתו החד-צדדית. הוא אינו מזכיר מאבקים אידיאולוגיים במחנה היהודי, מאבקים שהחלו בימי בריט-שלום והגיעו לוועד ישראל-פלסטין. במקום מטיפים לשלום, נוסח מרפיין בוכר, גרשום שרם, ו"ל מאנגנס — מבכר סעיד להלל את השוליים הקיצוניים של השמאל, כמצפן, פיליצייה לנגר ואחרים.

הפרק הראשון בספר שאלת פלסטין הוא סיקור היסטורי רצוף עובדות, המובאות תוך סלקציה מאוד תעמולתית, כמו הצגת טענתה של ראשיה-המשלה לשעבר ג'וזף דה מאיר — הפלסטינים אינם קיימים — כהוכחה לאי-הכרת הישראלים בקיומם של אלה המדוכאים. העובדות בפרק זה בולטות בהיותן תלויות במיעוטה-הפירסור מים בנושא זה באנגלית (שהרי סעיד חיבר את ספרו כמכשיר תעמולה של הרעיון הפלסטיני, למען תושבי ארצות-הברית ואנגליה), תחת הגודש של החומר העובר דתי הקיים בעברית.

הפרק השני — הציונות מנקודת הראות של קורבנותיה — מעורר לעיתים גיחוך. בעיקר כאשר סעיד מגייס לעזרתו את הספר דניאל דירונדה של ג'ורג' אל-יוז, שימוש שכל קשר בינו לבין האי-מיתות ההיסטוריות מיקרי לחלוטין. בקיר אותו של סעיד בתקופת-ספרות מסוימת של הספרות הבריטית, במאה שעברה, מותירה מישקע של רדידות כשהוא מנסה לרדת לשורשי האימפריאליזם היהודי מה עוד, שישנן הוכחות יותר משכנועות להוכחת מצב זה.

הפרק השלישי, שכותרתו היא לקראת הגדרה עצמית פלסטינית, מביא בדומה לפרקים הקודמים, מידע נכון ברובו אך חד-ממדי להחריד. סעיד מדביק לשירו של מחמוד דרוויש, ערבי-ישראלי לשעבר, גם קולו מילולי: "ישום! / אני ערבי / ומספר תעודתי חמישים אלף / ונכים לי שמונה / והתנשתי יכוא בתים הקיין / האם תכעס?... / השר מתועד כשרי ש-התפרסם, "בשנות השישים המאוחרות..." דבר שאינו נכון, ושמעיד על חוסר הדיוק העובר לאורך כל דפי הספר הזה. גם העיסוק האפולוגטי של סעיד ב"אל-זור אל-סאדאת" ובהסכמי קמפ-דיי-ווד, הנפתח ב"אין להתעלם מן העובדה, שסאדאת היה המנהיג הערבי הראשון אשר הצליח לגרום לכך שהציונות תיסוג מעמדות שהיו קודם לכן באיחיותה..." הופך עד מהרה למיתקפה של משטמה, שהגיון וכעס משמשים בה בערבוביה. לסיכום: חשיבותו האחת של הספר שאלת פלסטין היא בעצם מצבור העובדות בנושא הקונפליקט הישראלי-פלסטיני. גי אך בדומה לפירסומים פלסטיניים אחרים, ולפירסומי השמאל-של-השוליים כמצפן, אין לעובדות המובאות דרך רב, בשל אי-הדיוק שבהן, ובגלל ההד-צדדיות והחד-מימדיות של ראיית הבעיה. הדבר המדכא ביותר בספר זה הוא ההתי-עלמות העקשנית של סעיד מאותם ישראליים, המוכנים לעשות כל שביכולתם למען הקמת מדינה פלסטינית — וחבל, הסעד המתורגם של אדוארד סעיד מוגבל למדי ביכולת התרומה שלו לקורא העב-רי. והערה למו"ל: הספר רצוף שגיאות כתיב ודפוס, וחבל שתירגומה של רותית לנטין נפגם עליידי כך.

חרזיה

נאום ה"גבר"

אילמלא עזרה הפיזמונאית נעמי שמר לבעלה, עורך-הדין מרדכי הורוביץ, להופיע בתוכנית-הבידור שעה טובה ילגי לות את ספר חרוזיו שירים למרים האחרות. ספק רב אם ספר זה היה ראוי להתייחסות כלשהי. הורוביץ, שפירסם לפני כמה שנים רומן עכירס ומייגע תחת הכותרת קירקס הפרעושים (שהוא בבחינת דיוקנו של הפאשיסט הישראלי המצוי כאיש צעיר), קיווה שהרומן שלו

* מרדכי הורוביץ — שירים למרים האחרות; הוצאת זמורה, ביתן, מודן; 72 עמודים (כריכה רכה).

יהפך לרבי-מכר אצל בנייהתישחורת הי-ימניים בארץ. אלא שמסתבר, כי אפילו בפריפריה הרחבה של הימין הישראלי אין נטייה להתפתות לרומן גרוע ובלתי אמין. צעדו הראשון של הורוביץ בספרות נחל כישלון חרוץ.

נסיון נוסף להיכנס לטרקליני הספרות בארץ נעשה בשירים למרים האחרות. נסיון של אדם נטול רגישות כמשורר, לחרו את הגיגיו בנוסחה אחת וחד-ממדית, גם לא מקורית, המועתקת מי פרדריק ניטשה בכה אמר זרטוסטרה, שבו אומרת האשה הזקנה לזרטוסטרה:

חרזן הורוביץ ופיזמונאית-רעייה שמר

וקבלי באהבה את כל חזרנים / הרשומים בכרטיס העבודה שלך...

בפעילות דמיונו הגופני (בעמוד 63): "וקבלי באהבה את כל חזרנים / הרשומים בכרטיס העבודה שלך / מששת ימי בראשית..."
אם הפיזמונאית נעמי שמר, רעייתו של עורך-הדין מרדכי הורוביץ, היתה מוכנה לסייע בעדו בהופעה בפני מצלמת הטלוויזיה, סביר להניח שבקרוב היא תמשיך ותסייע בעדו ותלחץ כמה מחורו ויו לפסטיבל ישראלי זה או אחר. כנראה שגם זו חובת אשה לבעלה, אם מתאמר צים לקלוט בשירים למרים האחרות את השקפות עולמו של הורוביץ, אבל מעבר לתשוקות של המחור, וראייתו המיושנת את עולם-הנשים, אין ספק שספרו חרוז וים זה מהווה תעודת-עניות לתרבות ה-ישראלית.

קלטיקה

שקספיר

בימים אלה ראתה אור מהדורה שניה של הספר המעולה של הפרופסור רות נבו, תחת הכותרת הטרגדיות של שקס-פיר. עיונה רחב-היריעה של נבו מתיי-חס לשקספיר, הסופר הגדול של אנגליה, מיעוט פיענוח דרכו של רבי-מחזאים זה. מיעוט הפירסומים בנושא יצירותיו של שקספיר בעברית, מעמיד מחקר זה במקום של כבוד על מדף ספרי המחקר הספרותי המתורגמים לעברית.

המקור של ספר זה, שראה-אור באנגר לית, זכה לשירה-הלל מטעמה של הביקורת המתמחה בספרים על יצירות שקספיר. הביקורת הבינלאומית מחשיבה את הסר-גדיות של שקספיר, פרי עיונה של נבו, לאחת היצירות הרעננות והמקוריות ביותר בפיענוחו והבנתו של מחזאי דגול זה. תירגומו של ארי אבנר את הסר-גדיות של שקספיר מאנגלית לעברית הוא תירגום בהיר, ענייני ומעשי, בניגוד לכמה ספרי-ביקורת המתורגמים לעברית, שראו אור בשנים האחרונות, שהעירפול מרובה בהם על הברור והגלוי.

* רות נבו — הטרגדיות של שקספיר; נוסח עמור: ארי אבנר; הוצאת מגנס; 391 עמודים (כריכה רכה).

מאת דן עומר